

Туган як табигате - чиста нава нәм экологик яктан чиста ашамлыктар гына дигән сүз түгел эле ул. Ул - Туган илебезнен матурлыгы да, жаны да.

Туган илебезнен чиста сулы елга нәм күллөрен пычрату, очсыз-кырыйсыз урманнарны бер мөгънәсез кисеп бетерү, химия заводларынын агулы газлары белән чиста навабызны бозып бетерү - болар эле хәзерге цивилизациянен туган ягыбыз табигатенә салган зыянынын бер олеше генә. Табигатьне пычратучылар белән корәшне без бүгеннән үк башламасак, берничә дистә елдан сон, ботен тереклек коеп беткән чүл уртасында калуыбыз бар бит. Мәсәлән, Хаджи авылында гомер итүче Айсә Низаметдин улы Карабанов болай искә тошереп сойли:

- Минем алтмышынчы елгы тулы сулы Инсар елгасыннан, без Зара дип йортәбез, чиста булганга, чәйгә су алуыбыз исемдә. Суга керсән, аягына балыктар бәрелеп торды шул вакытлар. Бу еллар минем яшүсмер чакларыма туры килә, шул вакыт иптәшләрем белән бергә колхоз котвен коттем. Ял иткәндә рәхәтләнеп Зарабызда балык тоттык; ойгә байтак китерә идек. Чиста суда гына яшәгән кысла-ракларны тотарга йордек. Инсар елгасы янында күп кеше ял итәргә яратты; су кыена идек, кояшта кызындык, балык тоттык. Әмма бар әйбер үзгәрә. Суыбыз, бөлкәм шәһәр заводлары продукциясе калдыклары гаепледер, пычранды. Инсар елгасы суын эчү түгел, бакча яшелчәләрен кыярга да яравы шикле. Балык иске елга юлына китте. Мин үзем дә күптән түгел иске үзәннән 5 килолы чуртан-щука тоттым. Сонгы вакытта, бөлкәм маләктар жибәргәдер, Инсар елгасында да карп күренгәли башлады. Шатлыклы күренеш, мондый елганы югалтасы килми.

Ә Ләмберәнән Лесная урамы (Урманлы) халкы ял итү мәйданындагы «Байкал» дип йорткән күллөрен тозекләндерәләр. Ял итү очен шартлар тудыралар. «Байкал» дип Ләмбирә Урманлы урамы халкы атый. Аны Сибирьнен Байкалында вафат булган урамдашлары истәлегенә атаганнар. Чиста тирән сулы Байкалга тими инде бу күлчек, әмма анын тирәсендә ял итүче хатын-кыз, балалары белән, башка урам кунаклары байтак. Тәртипсез ял итүчеләр артыннан шешә, кирәкмәгән кәгазь, аш калдыклары, пакетларны жыеп килә иде бу урам халкы. Тәртипсезлекне бетерүдә күп коч Наиль Нарбеков, Зельфрид Хамидуллов, Николай Ежов нәм башка Урманлы урамы халкы куйды. Оч ел алдан күл тирәсендәгә кирәксез дип тапкан куакларны кисеп алдылар, үз акчаларына щебенка нәм песок алып сукмактар ясадылар. Ике кәнәфи-беседка да булдырдылар. Пляж ясадылар. Сайлыкта балалар су коенса, алты метр тирәнлектә зурлар йөзә ала. «Байкал» тирәсендәгә куаклыкта гомбәләр үсә башлады, чикләвек

куакларында уныш күренде. Карась белән карп жибәрделәр күлгә. Бар урам халкы комбикорм белән ашата аларны. Браконьерлардан видеокамера урнаштырдылар. Янадан күл тирәсе пычрак базга әйләнмәсен очен, «Ремондис» контейнерлары да калкып чыкты. Хәзер читтән килеп ял итүчеләр генә тәртипсезләнмәсеннәр дигән теләк бар. «Байкал» күлө матур ял урыны буларак озак яшәсен, Хаджи авылында гомер итүче Айса Низаметдин улы Карабанов истәлегендәге Исса елгасына әйләнмәсен иде. Бу барысы да безнен Туган илебезнен матурлыгы да, жаны да. Димәк, табигатебез гүзәл һәм чиста булсын очен, урманнарны сакларга, кош ояларын туздырмакка, елга буйларын пычратмакка кирәк. Табигатьне кечкенәдән үк ярата, анын матурлыгын тоя, күрә белгән кеше беркайчан да каты бәгырьле була алмый; бары тик әхлаклы, намуслы, чын кеше генә була ала.

Н.Хәлил